

Kredittilsynet
Postboks 100 Bryn
0611 Oslo

Oslo, 15. april 2009

Revidert hvitvaskingsrundskriv – forslag til tema

Vi viser til e-post datert 19. mars der foreningen bes om å sende inn forslag til tema som ønskes behandlet i den reviderte veiledningen til hvitvaskingsregelverket.

Innledningsvis vil vi gi honnør til at Kredittilsynet på denne måten tar initiativ til å rådføre seg med bransjen i forbindelse med revisjonen av veiledningen. Vi setter dessuten pris på at det varsles at vi også vil bli gitt muligheten å kommentere utkastet til rundskriv før det publiseres.

Generelt håper vi at Kredittilsynet i tilknytning til revisjonen av veiledningen så langt som mulig kan ta hensyn til de særtrekk og behov som kjennetegner verdipapirfondsbransjen. Vi har hele tiden forsøkt å vinne gehør for at kjøp av verdipapirfondsandeler i praksis utelukkende finner sted gjennom overføring av penger fra den enkelte kundes bankkonto til verdipapirfondets bankkonto. Siden kundens bankkonto allerede er underlagt legitimasjonskontroll i henhold til hvitvaskingsregelverket, representerer derfor legitimasjonskontrollen fra forvaltningsselskaps side en form for dobbeltkontroll. Dette er et forhold vi mener det er viktig at Kredittilsynet har med seg ved utarbeidelsen av veiledningen.

Videre mener vi det er viktig at Kredittilsynet har med seg at flere rapporteringspliktige, herunder norske forvaltningsselskaper for verdipapirfond, har kunder over hele verden der etablering av kundeforhold og kundebehandling (eks. utføring av transaksjoner) ikke kan skje ved personlig fremmøte. Det bør følgelig ikke legges opp til en kundekontroll som vanskeliggjør rapporteringspliktiges mulighet til å etablere kundeforhold med fysiske og juridiske personer bosatt utenfor Norge og dermed rapporteringspliktiges evne til å konkurrere med utenlandske virksomheter.

Når det gjelder konkrete innspill, er det særlig følgende tema som den norske verdipapirfondsbransjen mener er viktig blir omtalt i veiledningen:

1. Bekreftet kopi av legitimasjon for fysiske personer

Den nye hvitvaskingsloven har forlatt hovedregelen om personlig fremmøte. Dette har man tatt konsekvensen av ved å akseptere at det fremlegges kopi av gyldig fysisk legitimasjon i slike tilfeller (eventuelt godkjent elektronisk legitimasjon). Samtidig opprettholdes dagens ordning med at kopien må være bekreftet.

I denne forbindelse antar vi at Kredittilsynet er kjent med at det i Danmark er regulert at kopi – uten krav til bekreftelse – av legitimasjonsdokumentet aksepteres hvis kunden ikke er fysisk til stede, jf. punkt 126 i Finanstilsynets ”Vejledning om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask og terrorfinansiering”:

”Der kræves ikke altid originale dokumenter. Hvis kunden er fysisk tilstede, vil Finanstilsynet forudsætte, at virksomheden ser originale dokumenter. Hvis kunde ikke er fysisk tilstede, vil en kopi af dokumentet kunne accepteres. Hvidvaskloven stiller supplerende krav til legitimation, når kunden ikke er fysisk tilstede.”¹

Vårt ønske er at Kredittilsynet i veiledningen definerer hvem som kan bekrefte kopi av fysisk legitimasjon. For at det skal ha noen praktisk virkning at lovgiver har gått bort fra hovedregelen om personlig fremmøte, må ikke kretsen av personer/institusjoner som kan bekrefte rett kopi gjøres så snever at kunden i realiteten må møte personlig, hos eksempelvis bank, advokatkontor etc. I den sammenheng ber vi Kredittilsynet ha i mente at fondsbransjen, på linje med andre aktører innen finansmarkedene, har kunder utenfor Norge. Listen over hvem som kan bekrefte kopi bør følgelig ikke være en uttømmende – slik tilfellet er i gjeldende rundskriv.

Vårt primære ønske er at man i veiledningen følger det vi oppfatter som svensk praksis, nemlig at en annen myndig person kan bekrefte at kopien av legitimasjonsdokumentet er i overensstemmelse med originalen. Basert på en risikovurdering kan den rapporteringspliktige eventuelt kreve at vedkommende som bekrefter kopien identifiserer seg ytterligere, eksempelvis ved angivelse av adresse, fødselsdato, fødselsnummer etc. Alternativt kan dette kan kombineres med et krav om at den rapporteringspliktige har ytterligere dokumentasjon som bekrefter identiteten til kunden. Eksempelvis at innbetaling foretas ved pengeoverførsel fra bankkonto i norsk eller utenlandsk bank, der kontohaver har legitimert seg, eller at man automatisk sjekker kundeopplysninger mot folkeregisteret for kunder bosatt i Norge og tilsvarende register der dette finnes for utenlandske jf. lovens krav til ytterligere dokumentasjon.

Dersom Kredittilsynet ikke kan etterkomme ønsket om å la myndige personer bekrefte kopi ber vi om at kopi kan bekreftes av alle offentlige instanser, utstedere av legitimasjonsdokumenter, andre rapporteringspliktige samt andre instanser og yrkesgrupper (eks. advokater) som i henhold til praksis i angjeldende land bekrefter kopier

2. Risikobasert kundekontroll

Av loven § 5 fremgår at rapporteringspliktige skal foreta kundekontroll og løpende oppfølging ”*på grunnlag av en vurdering av risiko*” for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller terrorvirksomhet. I forarbeidene uttales det at: ”*krav om at de rapporteringspliktige skal utføre kundekontroll som står i forhold til risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering, legger til rette for at rapporteringspliktige benytter ressursene der behovet for tiltak er størst.*”

Vi mener det er en god tanke at kundekontrollen tilpasses aktuell risiko. Bestemmelsen om risikobasert kundekontroll harmonerer imidlertid dårlig med de etterfølgende bestemmelsene i lovens kapittel 2, som oppstiller bestemte krav til hva (enhver) kundekontroll skal inneholde.

¹ Se <http://www.finanstilsynet.dk/sw147.asp>.

Det bør etter vår oppfatning presiseres i veiledningen hvilke elementer av kundekontrollen som er *obligatoriske i alle kundeforhold* (bekreftelse av kundens identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon?) og hvilke elementer som skal gjennomføres dersom en risikobasert vurdering tilsier dette (bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere og innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art?).

3. Kundekontroll juridiske personer

Gjeldende veiledning fra Kredittilsynet fastslår at rapporteringspliktig skal foreta identitetskontroll av *"den eller de personer som skal disponere kontoen eller depotet"*, og det presiseres at identitetskontrollen omfatter *"alle som er gitt disposisjonsrett over kontoen eller depotet"*, jf. veiledning punkt 2.5, nest siste avsnitt.

Dersom en juridisk person har en *bankkonto*, vil kontoavtalen inneholde opplysninger om enhver som skal disponere kontoen, jf. finansavtaleloven § 16 første ledd. Med andre ord er en enkel oppgave å avklare hvilke personer som skal kontrolleres. Når det gjelder *VPS-kontoer*, finnes det ikke kontoavtaler som definerer hvem som kan disponere denne. Disposisjonsretten følger da av selskapsrettslige regler og omfatter alle som har signaturrett på vegne av selskapet enten i henhold til firmaattest eller etter fullmakt. På bakgrunn av ordlyden i gjeldende veiledning har foreningens medlemselskaper foretatt identitetskontroll av alle som *kan* representere den juridiske personen utad, typisk alle styremedlemmer. Dette er en praksis som, naturlig nok, møter irritasjon og liten forståelse hos norske og utenlandske kunder, og som ikke har forankring i direktivet.

Vi er derfor tilfreds med at lovgiver nå har fastslått at det ved juridiske personer er identiteten til *"den som handler på vegne av kunden"* som skal bekreftes på grunnlag av gyldig legitimasjon, slik at vi ikke trenger å kontrollere identiteten til enhver som i kraft av signaturrett eller stilling hos den juridiske personen *kan* representere kunden utad. Dersom *andre* enn kundens egne representanter er gitt disposisjonsrett over kundens VPS-konto, vil det naturligvis måtte foretas identitetskontroll av vedkommende, jf. loven § 7 tredje ledd. Disse forholdene mener vi bør omtales i den reviderte veiledningen reflektere disse forholdene.

Vi viser dessuten til at forskriften § 7 angir hva som er gyldig legitimasjon for juridiske personer. I den forbindelse slutter vi oss til FNHs og Sparebankforeningens forslag om at man bør akseptere utskrifter fra tilbydere av foretaksinformasjon, eksempelvis RavnInfo og tilsvarende tilbydere av foretaksinformasjon i utlandet. Vi ber om at dette presiseres i veiledningen.

4. Utkontraktert kundekontroll

I henhold til hvitvaskingsloven § 12 kan gjennomføringen av kundekontrollen utkontrakteres. I den forbindelse er det ønskelig at veiledningen redegjør nærmere for hvorvidt dokumentasjon av gjennomført kundekontroll skal oversendes den rapporteringspliktige og i tilfelle hva som skal oversendes. Dersom dokumentasjon skal oversendes er det videre et spørsmål hvorvidt det er tilstrekkelig at den rapporteringspliktige mottar opplysningene eller om kopi av dokumentene må oversendes.

5. Gyldig fysisk legitimasjon for fysiske personer

Av pedagogiske årsaker vil det være fordelaktig dersom veiledningen angir hvilke eksisterende/kjente legitimasjonsdokumenter som oppfyller kravene i forskriften § 5, gjerne med bilde av den enkelte legitimasjon. Og motsatt at det eksplisitt angis hvilke

eksisterende/kjente legitimasjonsdokumenter som ikke oppfyller kravene. Ettersom flere rapporteringspliktige har kunder utenfor Norge, bør det dessuten tas høyde for kjente legitimasjonsdokumenter i utlandet.

6. PEPs

Det er uklart hva rapporteringspliktige konkret skal gjøre ift. PEPs. I henhold til loven § 15 annet ledd plikter rapporteringspliktige å *”ha til rådighet egnede kontrolltiltak for å fastslå om kunden er en politisk eksponert person”*. Viser i denne sammenheng til Ot. prp. nr. 3 (2008–2009) punkt 4.11.5.4:

”Selv om reglene om «politisk eksponerte personer» gjelder for alle rapporteringspliktige, vil kravene som stilles til identifikasjon variere mellom ulike typer rapporteringspliktige. For grupper av rapporteringspliktige som har mange utenlandske kunder (typisk store finansinstitusjoner), vil den mest praktiske tilnærmingen trolig være å kjøpe programvare/abonnere på internettjenester som inneholder oppdaterte lister over «politisk eksponerte personer». Utvalget har i sin vurdering kommet med eksempler på slike lister.

Departementet antar at samarbeid mellom Kredittilsynet og andre utenlandske tilsynsorganer kan bidra til å gi tilstrekkelig veiledning om hvilke krav som bør stilles til de rapporteringspliktiges identifikasjon og håndtering av «politisk eksponerte personer».

Dersom rapporteringspliktige skal være i stand til å identifisere PEPs, må man ha PEPs-lister som det kan foretas forhåndskontroll og vasking av kunderegisteret mot. Som følge av det nye regelverket vil det sannsynligvis komme flere tilbydere av slike lister, av varierende kvalitet. For å sikre at rapporteringspliktige benytter seg av PEPs-lister som fanger opp alle PEPs slik disse er definert i lov og forskrift, bør Kredittilsynet fastsette slike lister i samarbeid med utenlandske tilsynsorganer, i det minste angi hvilke lister som er kvalitetssikret.

7. Reelle rettighetshavere

I Ot. prp. nr. 3 (2008–2009) punkt 4.4.5.5 er det uttalt at det ved vurderingen av hvilke krav som må stilles til kontroll av identiteten til reelle rettighetshavere, må ses hen til en risikovurdering. Videre er det uttalt at *”[d]epartementet anser at det normalt må være tilstrekkelig at det fremlegges henholdsvis aksjeeierbok/utskrift fra aksjeeierregisteret, selskapsavtale eller foreningsavtale”*.

Vi legger til grunn at rapporteringspliktige ”normalt” også vil kunne basere seg på opplysninger gitt av tilbydere av foretaksinformasjon, eksempelvis RavnInfo og tilsvarende register i utlandet, med mindre risikovurderingen tilsier grundigere undersøkelser.

8. Reelle rettighetshavere – forvalterforskriften

Rapporteringspliktige skal, som ledd i kundekontrollen, bekrefte identiteten til reelle rettighetshavere på grunnlag av egnede tiltak, jf. loven § 7 første ledd nr. 3.

I medhold av forvalterforskriften § 2, jf. verdipapirfondloven § 6-4, kan en forvalter, som er godkjent av Kredittilsynet, føres inn andelseierregisteret i stedet for den reelle eieren av andelen(e). Forvalteren skal etter forvalterforskriften § 4 føre fortegnelse over de andelseierne han er forvalter for, samt registrere opplysninger som nevnt i hvitvaskingsloven og -forskriften. I tillegg er forvalteren pålagt plikt til å ta rede på de reelle eierforhold.

På bakgrunn av forvalterforskriften og pliktene som er pålagt forvalteren, legger vi til grunn at plikten til å bekrefte identiteten til reelle rettighetshavere ikke gjelder i forhold til kunder som er forvalterregistrerte.

9. Plikt til å avvikle kundeforholdet

Det fremgår av forskriften § 8 siste ledd at rapporteringspliktig skal avvikle kundeforholdet, dersom kravene til etterfølgende innhenting av legitimasjon i § 8 ikke etterkommes. I den sammenheng er det viktig å ha klart for seg at en verdipapirfondsforsvalter ikke har hjemmel til å foreta tvangsrealisasjon av en kundes verdipapirfondsandeler. På denne bakgrunn er det ønskelig at veiledningen inneholder en omtale av hvordan man rent praktisk skal håndtere avviklingsplikten. To konkrete spørsmål i den forbindelse er hvordan man i slike situasjoner skal håndtere nye tegninger og eventuelle innløsningstransaksjoner fra kundens side?

Avslutningsvis viser vi til at det danske Finanstilsynet har fastsatt "Veiledning om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask og terrorfinansiering" (<http://www.finanstilsynet.dk/sw147.asp>). Etter vår oppfatning er denne veiledningen systematisk og forståelig. Dette dokumentet kan således være nyttig å se hen til i sammenheng med den veiledning Kredittilsynet skal utarbeide.

Med vennlig hilsen
Verdipapirfondenes forening

Bernt S. Zakariassen
Direktør